

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 32 ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Ուրբաթ 7 Մարտի

1886

Ուրբաթ 7 Մարտի ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 32

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամիսը՝ 6 ռուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 Կ.
Հատուկ 5 կոպեկի.
Բաժանորդ գրվում են թիֆլիսում և մյուս քաղաքներում:

Խմբագրության հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция «Нор-Даръ»
կամ Tiflis, Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Ծայտարարությունները ընդունվում են ամեն լիցիտներով:
Ծայտարարությունների բառին 2 Կ., րեկլամների համար՝ կրկնապատիկ

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն - Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ա Կ Ա Ն

ՆՈՐ - ԴԱՐ

Ամենօրեայ թերթի բաժանորդագրությունը շարունակվում է:

Բ Ա Ս Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ն Ե .

Յունվարի 1-ից	10 ռ. — Կ.
Փետրվարի 1-ից	9 ռ. — »
Մարտի 1-ից	8 ռ. 50 »
Ապրիլի 1-ից	8 ռ. — »
Մայիսի 1-ից	7 ռ. 25 »
Յունիսի 1-ից	6 ռ. 50 »

Յուլիսի 1-ից	6 ռ. — Կ.
Օգոստոսի 1-ից	5 ռ. 25 »
Սեպտեմբերի 1-ից	4 ռ. 50 »
Հոկտեմբերի 1-ից	3 ռ. 50 »
Նոյեմբերի 1-ից	2 ռ. 50 »
Դեկտեմբերի 1-ից	1 ռ. 50 »

Եւրոպա և Թուրքիա տարեկան գինը՝ 30 ֆրանկ է, վեց ամսականը՝ 20 ֆրանկ:
Ուսանողները տարեկան վճարում են 10 ռ.
Հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция „Норъ-Даръ“ կամ Tiflis (Caucase) Rédaction «Nor-Dar»:
Խմբագրատունը գտնվում է պոստատան հոտեր, Տրոյեցկի փողոցի վերջում, Սամբու (Տրոյցա) եկեղեցու հանդէպ, № 9.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
Առաջին օրը զ. — Ներսիսեան զըզ-
րանոցի կանոնադրութեան քսանու-
հինգամսակի աւթի:
Քրոնիկոն. — Ղարբու:
Թ զ թ ա կ ց ու թ ի Ն Ն եր. — Ղարբու:
Մայիսի:
Ք ա ղ ա ղ ա կ ա ն. — Յունաստան:
Լուրեր:
Խ ա Ն Ն Ղ ու ռ եր:
«Նոր-Դար»-ի հեռագրի ընկեր:
Բ ա ն ա ս ի ռ ա կ ա ն. — Համարիս բա-
րեկամը:
Յ ա յ ա ռ ա ռ ու թ ի Ն Ն եր:

Թիֆլիս, 6 Մարտի 1886.
ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐԱՆՈՑԻ ԿՈՆՈՒՄ-
ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՔՍԱՆՈՒՀԻՆԳԱՍԵԱՆ
ԿԻ ԱՌԹԻԻ

Ասեցինք, որ Թիֆլիսի ժողո-
վուրդը չէ հետաքրքրվում Ներ-
սիսեան դպրանոցի վիճակով. ազ-

գալին այդ հաստատութիւնը նրա
մտքից և սրտից շատ հեռու է,
թէսլետե ինքը այդ ժողովուրդն
է ըստ օրինի և ըստ երևոյթի այդ
դպրանոցի հոգաբարձութիւնը ընտ-
րում:

Եւ ո՞վ է մեղաւոր որ այդպէս է:
Մինչև օրս Ներսիսեան դպրանոցի
վարչութիւնը մի այնպիսի բան չէ
արել, մի այնպիսի հրապուրիչ մի-
ջոց չէ գործ դրել, որ ժողովուրդը
մօտենար դպրանոցին և հետաքր-
քուէր նրա վիճակով:

Բացի սակայն մարդիկներէ՝
Ներսիսեան դպրանոցի գոյութիւնը
իշտոյնները այն ծնողներն են ընդ-
հանրապէս, որոնք միջոց չունին
իրենց զաւակներին մի ուրիշ դպ-
րոց ասլու. այն մարդիկն են այդ

գալանոցի գոյութեան վերայ մը-
տածում, որոնք մի օր և է նիւ-
թական օգտի են սպասում:

Որպէս զի դպրանոցը իբրեւ ազ-
գային հաստատութիւն ժողովրդի
սրտին մօտիկ լինի, և ժողովուրդը
սերտ կապուած լինի նրա հետ
բանիւ թէ գործիւ, դրա համար
լաւ միջոց է գալանոցի կանոնա-
դրութեան քսանուհինգամսակի ա-
ւթը այնպէս, ինչպէս առաջար-
կում է մեր աշխատակից պ. Բժիշկ
Արամեանը:

Հրատարակելով դպրանոցի վաթ-
սուն տարուայ ճիշտ պատմութիւ-
նը, իւրաքանչիւր բանիմաց հայ մի-
ջոց կունենայ ծանօթանալու դըպ-
րանոցի անցեալ և արդի վիճակի
հետ, կը կարողանայ համեմատել
դպրանոցի գոյութեան նախկին
20-ամեայ երկրորդ շրջանի հետ, երբ
արդէն դպրանոցը լանձուել է
Թիֆլիսի ժողովրդի խնամքին և
որոշ կանոնադրութեամբ ընտրուած
հոգաբարձութեան իրաւանց տակ
կառավարվում է:

Այդպիսով կարելի կը լինի տես-
նել թէ կանոնադրութիւնից դպրա-
նոցը զահուեցաւ թէ ոչ — կարելի
կը լինի որոշել կանոնադրութեան
լաւ և պակաս կողմերը:

Եթէ դպրոցական մեքենան մի
օր և է տեղում կաղում է և ալդ-
պիսով օգուտ բերելու տեղ՝ նա վը-
նաս է պատճառում գործին, դըպ-
րանոցի ճշմարտապատում պատմու-

թիւնից կերեալ թէ պատճառն
ո՞վ է. կանոնադրութեան թերութե-
անը թէ կանոնադրութիւնը գործ
ընողների զանցառութիւնը և պար-
տազանցութիւնը:

Ամենալաւ օրէնքից, ամենանպա-
տակարարմար կանոնադրութիւնից
էլ մի ժողովուրդ, եթէ դը-
րանք վերաբերում են դպրոցական
հաստատութեան, մի դպրանոց օ-
գուտ չի տեսնել, եթէ օրէնքը, կա-
նոնադրութիւն գործ ընողները ան-
հասկացող, տգէտ կամ պարտա-
զանց մարդիկ են, որոնք օրէնքի
և կանոնադրութեան հակառակ
հոգւով են զինուած:

Միւս կողմից ոչ մի իմաստուն,
օրէնսգէտ, խոհեմ և բարի գործելու
եղանակով ոգևորուած մարդ կարող
չէ մի օրէնքի կամ մի կանո-
նադրութեան թերութիւնից առա-
ջացող հետեւանքների առաջն առ-
նել, երբ նա կոչուած է ճշտու-
թեամբ գործ ընելու որոշ օրէնքը,
որոշ կանոնադրութիւնը:

Ներսիսեան դպրանոցի կանոնադ-
րութեան քսանուհինգամսակի ա-
ւթի թիվ նոյն դպրանոցի վաթսուն
տարուայ պատմութիւնը հրատարա-
կելով կը լուծուի մի նշանաւոր
խնդիր, որը մեր կարծիքով, ոչ թէ
միայն Ներսիսեան դպրանոցի ա-

յազայ բարգաւաճման, այլ և մեր
բոլոր դպրոցների համար գրեթէ
գոյութեան խնդիր է: Կը որոշուի
թէ հոգաբարձութիւն ասած հաս-

տատութիւնը, այնպէս՝ ինչպէս որ
նա մինչև օրս գոյութիւն ունի,
մեր դպրոցների յառաջադիմու-
թեան նպաստող է: Թէ խոչընդոտ:

Այդ այնքան նշանաւոր և կեն-
սական խնդիր է, որ չենք կար-
ծում թէ մամուլը, բարձր հոգեւոր
իշխանութիւնը այսուհետեւ էլ ա-
նուշադիր թողնէ:

Դպրոցների գոյութեան փաստը
ըստ ինքեան չի կարող գոհացնել
ժողովրդի պահանջը, այլ այն թէ՝
ինչ օգուտ ունի նա դպրոցներից:
Ս. Ս.

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

ԱՐԱՄՈՒՍ ԳԻՒԴԻՑ (Կոտայից գա-
ւառու). — Ստեփան անունով մի չա-
րագործ, որը մարդասպանութեան հա-
մար բանտարկուած էր Երևանում, մի
տարուէց աւելի է, որ փախել էր բան-
տից և բնկերակցել հոգակաւոր աւա-
զակապետ Գեարամին: Անցեալներում
կիկ էր գիւղը (Արամու) իւր ընտա-
նիքին տեսնելու. նրա թշնամիներից
մի քանիսը իմանալով այդ, յայտնում
են ասորիկանաւոր (Երևան). Դուրով
ուղարկվում են 18 կողակիւր Ստե-
փանին ծածուկ ձեռքակալելու. նա ի-
մանալով իրեն համար չարած որո-
գայիները՝ դուրս եկաւ թագնաւած
տեղից և հրացանաձգութեամբ կազակ-
ներին մի ժամուայ չափ դիմադրեց:
Երբ որ վերջացան հրացանի փամփուշ-
տները, շատերից խնդրեց փամփուշտ
բայց ոչ ոք չը տուց: Տեսաւ որ ոչ
մի եւք չունի, կամեցաւ մի տուն
մտնել որ թագնուի. երկիւղից ըն-
դունող չեղաւ: Աշխատեց փախչելու:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՃՇՄԱՐԻՏ ԲԱՐԵԿԱՍԵՐ *)
(Հայոց կենսերից)

Մեր նկարագրած անցքից մի ամիս
առաջ, կիրակէ, կէս օրի ժամանակ,
Աղէքսանդրեան այգիում նուագում
էր դիմաւորական երաժշտական խում:
ԲԸ: Օրը սքանչելի էր. բառիս բուն
նշանակութեամբ: Գարնանային մա-
նուկ արեւ սփռում էր իւր ոսկեղօծ
ճառագայթները նոր կանաչած ծառե-
րի փայլուն տերեւների վերայ, որոնց
մէջ ձախրող անհոգ թռչունների ան-
վերջ ձուռողիւնը տօնում էր դարնան
գալուստը: Օղի մէջ մի տեսակ ակտը-
ժիկ թարմութիւն էր տիրում, և այ-
գիի ձեւակերպերը, մանաւանդ «արիս-
տակրաթիւրականը», լի էին բազմու-
թեամբ Թիֆլիսի ինտելիգենցիայից
սկսած մինչև վերջին կիւնտօն այն-
տեղ էր:

Այգիի աւելի սակաւամարդ ձեւե-
րակերպ մէկում կուռ կո՛ւ տուած
զրօնում էին հանգաւոր մի մարդ ու
կին, ինչպէս երևում էր, ամուսնիներ:
Նրանց առաջինը գնում էր մօտ չորս
տարեկան մի կարմրաթշիկ և շատ սի-
րուն հագնուած երեխայ, որի վերայ
զրօնողներից շատերը նայում էին
հրճուանքով, իսկ շուտ շուտ զանազան

անմեղ հարցերով դառնում էր դէպի
ծնողներն, որոնք ժպտալով բաւակա-
նութիւն էին տալիս նրա մանկական
հետաքրքրութեանը:

Դրանք մեղ ծանօթ Գ. Զաքարեա-
նը, նրա կին Նզիսաբէթը, կամ, ինչ-
պէս նա սիրում էր կանչել, Լիզան և
նրանց որդի Տիգրանիկն էին:

Այդ միջոցին նրանց դիմացից գա-
լիս էր մի ցիլիկըրաւոր մարդ, որը
դարձրեց իւր վերայ Գ. Զաքարեանի
առանձին ուշադրութիւնը: Ցիլիկըրա-
ւոր մարդը, լուրջով լի ուշադրութիւն
չը դարձնելով նրանց վերայ, անցաւ
նրանց մօտից, տանելով իւր հետ Գ.
Զաքարեանի զարմանքից չուած աչ-
քերը:

— Ի՞նչ ես այդպէս խոր նայում
այդ մարդուն, հարցրեց նրան կինը:
Բայց փոխանակ կնոջը դատասխա-
նելու, նա կանգնեց և գոռաց ցիլիկը-
րաւոր մարդու յետեից:

— Պ. Սուրէն... Արեւելեան...

Ցիլիկըրաւոր մարդը կանգնեց և
յետ նայեց: Մինչդեռ նա հետաքրք-
րութեամբ նայում էր Գ. Զաքարեա-
նին, սա թողեց կնոջն և մօտենալով
նրան հարցրեց իւր մշտական ժպի-
տով:

— Ինձ չեն ճանաչում, Սուրէն...

Ցիլիկըրաւոր մարդն աւելի խոր
նայեց:

— Ներեցէք, ես ձեզ չեմ կարողա-
նում յիշել, ասաց նա մի տեսակ լուրջ
ձայնով:

— Է՛հ, Սուրէն, այդպէս շուտ չեն
մոռնում վաղեմի ընկերոջն և բարե-
կամին, ասաց Գ. Զաքարեանը նախա-
տական եղանակով. բայց տեսնելով,
որ ցիլիկըրաւոր մարդը դարձեալ
զարմացմամբ և խոր նայում է իրեն,
աւելացրեց չտալով. — Ես Գարսափի
եմ, եղբայր...

— Ա՛, Գարսափ... իսկապէս որ այդ
դու ես, ասաց Սուրէն Արեւելեանը (մնը
այսուհետեւ ցիլիկըրաւոր մարդուն
այդպէս կ'անուանենք) աւելի սառ և
դառնալով, քան այդ բառերը պիտի
արտասանուէին, և միկնեց դէպի նա
իւր ձեռքը: — Ներքի, որ ես քեզ չը
կարողացայ ճանաչել:

— Միթէ ես այնքան փոխուել եմ,
կանչեց Գ. Զաքարեանը ուրախ քրքը-
շալով և ամուր սեղմելով նրա ձեռքը:
— Բայց այս ուր ես դու այսքան ժա-
մանակ, ինչ ես անում, իրողդ ես թա-
փառում, քանի ժամանակ է ինչ մնը
չենք տեսել միմեանց...

— Ես ճանապարհորդում էի, պատա-
ւան եղաւ նրա անվերջ հարցերին:

— Ա՛, հասկանում եմ, հասկանում
եմ... խօսքը ձգեց Գ. Զաքարեանը զլուր
թափ տալով: — Այո, դու իրապոքում
ես պատանեկական ցնորքները... հա-
կանում եմ... Գիշում եմ որ դու քո ու-
սանող ժամանակը միշտ ասում էիր
ինձ. «Գարսափ, ես որ հասակս առ-
նեմ, անպատճառ պիտի ճանապար-
հորդեմ, և եթէ հնար լինի, — աւելաց-
նում էիր դու. — ես իմ ողջ կենսքը

ճանապարհորդութեանը կը նուիրեմ,
Գիշում ես:

— Այո, եւ ես, տեսնում եմ, սուտ չէի
ասում:

— Ես վաղուց եմ ճանաչում քո հաս-
տատ բնասութիւնը, — զինազիւ-
նում եղած ժամանակից ի վեր... Բայց
դու մի եկ քեզ ծանօթացնեմ կնոջն
և որդուս հետ... Ձէ որ ես արդէն
ամուսին և հայր եմ, և երջանիկ ա-
ւելի քան դու այդ կարող ես կար-
ծել:

Եւ Գ. Զաքարեանը, ընկելով Արեւ-
ելեանի թևից, գրեթէ քարշ տուեց նը-
րան դէպի կինն և որդին, որոնք մին-
չև այդ ժամանակ հետաքրքրութեամբ
նայում էին իրենց բոլորովին անծա-
նօթ պարոնին:

— Լիզա, դարձաւ Գ. Զաքարեանը
կնոջը, — ներկայացնում եմ քեզ իմ
վաղեմի ամենալաւ և ամենասիրելի
ընկերոջն ու բարեկամին: — Սուրէն
Արեւելեան:

— Պատիւ ունիմ, տիկին, ասաց Սու-
րէն Արեւելեանը պատուաբար գլուխ
տալով Նզիսաբէթին:

— Շատ ուրախ եմ, ծանօթանալու
ամուսնուս բարեկամին հետ, ասաց իւր
կողմից Նզիսաբէթը նայեալ գլուխ
տալով նրան:

— Այս էլ որդիս — Տիգրանիկը, ներ-
կայացրեց Գ. Զաքարեանը:

Սուրէն Արեւելեանն այս անգամ ժըպ-
տալով սեղմեց Տիգրանիկի ձեռքը:

— Կեղեցիկ որդի ունիք, ասաց նա:

— Ուսանում է արդեօք:

— Օ՛, ինչպէս չէ, կանչեց Գ. Զա-
քարեանը: — բաւական վարժ կարողւմ
է թէ հայերէն և թէ ռուսերէն:

— Այդ լաւ է, բայց խնդրէ:

— Այդ հարցին թող ինքը պատաս-
խանի:

— Ի հարկէ, խնդրէ եմ, պարոն,
ասաց Տիգրանիկը, նայելով Սուրէն
Արեւելեանին: — Ես ոչ մի ժամա-
նակ չարութիւն չեմ արել, կամե-
նում էք՝ մայրիկից հարցրէք: Գուցէ
շատ փոքրիկ ժամանակս ես չարու-
թիւն եմ արել, աւելացրեց նա, — բայց
այժմ ոչ, որովհետեւ ես այժմ մեծ եմ
և հասկանում եմ որ չարութիւն ա-
նելը վատ է, մայրիկս այդ ինձ բա-
ցատրել է:

Հայր և մայր ուրախ ծիծաղեցան,
իսկ Սուրէն Արեւելեանը միայն նը-
շանաւոր կերպով ժպտաց և ասաց:

— Ապրիք, ես տեսնում եմ, որ դուք
խնդրէք և և լսել էք ձեր մայրիկի
բացատրութիւնը, այդպէս պէտքէ լի-
նի միշտ:

— Հը, ինչպէս է, ինքնագոյն եղանա-
կով կանչեց Գ. Զաքարեանը, ան-
թարթ նայելով Սուրէն Արեւելեանին:
— Այո, երեխան բաւականին սրա-
միտ է, պատասխանեց վերջինս:

— Եւ ո՞վ գիտէ, դու մինչև այժմ
ամուրի ես:

— Այո:

— Ի դուրս, ի դուրս, ասաց Գ. Զաքար-
եան փորձուած մարդու նման: — Եթէ

*) Տես «Նոր-Դար» № 31.

Կոնստանտնուպոլիսի Նախագահի կողմից
Նախագահի Գրասխանի քանոնադրություն
Վերջինս Արևմտահայոց և Կիսաբնակչության
կողմից ձևավորված քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից

ՊԵՏՏՐՈՒՆԻՅԱՆ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ ԱՍԵՐԸ
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից

ՊԱՋԱՐԻ ԿՈՄԻՏԵ
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից

ԳԵՐԱՆԻՍՏՐԱՆԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից

ՍԻՆՈՂԸ ՕՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՍԻՆՈՂԻ ԱՆՍԵՐԸ
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից

ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ԿԱՐԳՈՒՄ ԵՆԵՐԻ ՈՐ
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից

ՆԵՐՆԱՆԻՍՏՐԱՆԻ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԸ
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից

ԹՂԵԱՎԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՂԱՍԻՍ 10 փետրվարի Վերջին տա-
րիներս մեզ պատահում է լսել շատ
անհիմն զրպարաններ, հայեացքներ
զրպարաններ մտադրել իրենց հանդեպ
ընդհանուր անհավատարմություն
ընդհանուր անհավատարմություն
ընդհանուր անհավատարմություն
ընդհանուր անհավատարմություն

Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից
Վերջինս Նախագահի քանոնադրություն
և միջնորդություն Նախագահի կողմից

Երբ այլ ծածկաբար բաց է անում իւր
բաժնի ղեկի իւր շրջապատողները և
իրեն զմեռողները, այդ տիպիկներն էր և
հանգուցեալ Յով. Խզմիրեանը, որի մե-
ծագործութեանց հուշակոթիկը յայտնուեցաւ
առեւի մահաւանդ յետոյ և որը Ղալա-
րի բարեգործութեան հարազատ ներ-
կայացուցիչն էր կարող է համարուել
և որպէս ղեկ ցոյց տանք որ Ղալա-
րին չէ խնայել իւր վերջին կողակը
թէ դուրսը թէ ներսը և փարատուել
համար այն անհիմն կարծիքները, ո-
րոնք արատաւորում են զղարկող բա-
րեգործական զգացմունքները, բերում
ենք փաստեր, որոնք ցոյց են տալիս
որ Ղալարը երբեք չէր չէ մնացել իւր
ազգայնիցներից, թէ և նա գտնվում է
զրամական ճշմարտում մէջ:

Թողնելով հետո անցնալը, սկսում
ենք 79—80-կան թուականներից երբ
արդէն Ղալարի ներթափանց վիճակը
ընկնելու վերայ էր:

Ահա Ղալարի եկեղեցւոյ բնում և-
րեւում է մի արեւայ, որի ճարտարա-
հետ քարոզները և արհեստական շար-
ժուածքները գրաւել էին բազմաթիւ
լուսնիներ—այս Արարիկի Ռուբինեանն
է, որ յանձն առնելով ամեն զրկանք,
բաւան հարգարանները «վասն ազգի
սիրոյն» կրօնաւորի ցուպը ձեռք չըն-
ջում է հայաբնակ քաղաքներ իւր կա-
ռուցանելի երկրադրժակական դպրո-
ցի համար ժողովարարութիւն անելու:
Նա իւր խոր սպաւորդը և երեւում է
ծիծաղ ազգող ճգուն քարոզներով
պէտք է ասել դուրս քաջից ժողովը-
րի գրպանից բաւականին դուրս և
որպէս ղեկ դատարկ տարածութիւն չը
մնար բնութեան մէջ, ուստի ժողով-
րից դատարկած գրպանները լցրելը
բաւան երազներով և հիմնելիք դպրոցի
երեւակայական ծրագրերով ու յատա-
կայելով: Այս ազգային գուարձու-
թիւնը զղարկելով իրենց հանդեպ
800—1000
բաւան և զարմանալիս այն է, որ մեր
բարձր հոգևոր իշխանութիւնը լուսն
և թոյլ տուեց, որ այդպիսի հոգևորա-
կանները հարստահարեն ժողովրդին
փոխանակ խտրել հաշի պահանջներ
նրանցից:

Այս բաղադրանքներն յաջորդեց ար-
ժանաբար Մամուրէ Մարկոսեան բա-
րեւան (այժմ եպիսկոպոս), որի ար-
ժանաբար և խորհրդաւոր քարոզները
զուգում էին հին և նոր Միսիսի
պարտերի տակ ծանրաբեռնուելով:
Ղալարցու կրօնական եռանդը այս
անգամ և շարժուեցաւ և առատապէս
վարձատրեց այս ճարտարահայ բա-
րեւին 1200—1500 բաւան տալով:
Գիտ ևս կասկած յայտնուեց տեղիք
չունենալ, որովհետեւ սպասում ենք նը-
րա հրապարակաւ հաշուետուութեան
ըստ իւր խոստման:

Սրբազան հօր տեղը դատարկ չմնաց,
այժմ ասպարէզը Նիկանաններին էր
(հայր և որդի): Գրանք չըջում էին
զուգում ժողովուրդ, որ կարողանան ի-
րենց կայքերը, ընտանիքը աղատել
աւարտաւորների ձեռքից և վերականգ-
նել իրենց սնանկացեալ վաճառակա-
նութիւնը *) (այս բոլորը կասկածելի
է թուում): Գուցէ նրանք շատ համակ-
րելի աղին: մարդիկ էին, սակայն
շատ անապին: միջոց էին ձեռք առել
իրենց եղեմական գրութեանը համակ-
րու համար: Եթէ ամեն մի իւր զիրքը
կորցնող հայ անհատ գար հարստահա-
րէր ուսանալիս և ցուցանուելով ի-
նչից այնքան արցունք թափէր որպէս առ-
նուց որքան Նիկանանները Ղալա-
րում, գուցէ թերեք նորէն դուրս թա-
փուէր իւր ամբարկանիցները և այն ժա-
մանակ մենք էլ ստիպուած կը լինէինք
ամենքս մի մի ցուպ առնել և թափա-
ռել: Նրանք իրենց նշանակութիւնը

*) Ուսանալիս արտաքինում էին չըջում,
ինչն էլ գրում:

առեւի կարծրացնելին, եթէ այնքան
բարոյական կամք ունենային, որ փո-
խանակ ձեռք կարկառուէր, մի շահա-
տուր գործ ձարէին իրենց ցանկացած
ոսկիները վատտակելու: Արդեօք ին-
չով է մեղաւոր դարձել մեղքին, որ
տաքնակ տարներով բաժանուելով
իւր գողտրիկ զաւակները, սիրասուն
կնոջից, շարժարանաց կայանները, և-
րեսին կատարում է օտարութեան
մէջ իւր մարդկային պարտը—վատ-
տակում է և աշխատ է փրկում իւր
ստացուածքը, ընտանիքը հարկի և
ստրկութեան ճիւղներից, մինչդեռ
Նիկանանները թրքիկային յատուկ
լեզուաճարտարութեամբ են կեղեքում
ժողովրդին: Սակայն զղարկին դար-
ձեալ զիջւանքանք անողական արցունք-
ներին և նուիրել մօտ 290 բաւան:

Վերջապէս անցնալ տարի երբ լը-
րագիրները գտնում էին Չէլթիւնի
հրկիզման լուրը, և երբ անհամար զոհա-
բերութեանց մէջ չէր յիշուում զղար-
ցու անունը լրագիրներում, մեզ մօտ
Տորոնտի արեւմտեան բարձրութիւններից
իջան մեր հերոս եղբայրներից երկու-
սը, որոնք սղորմութիւն էին հայ-
ցում անտուն, անտէր հրկիզմանների
համար: Ղալարցիք դարձեալ օգնու-
թեան ձեռք կարկառեցին: Սակայն
թոյլ ներքին մեր զէլթիւնցի եղբայր-
ները, որ զղարկուն շատ ձախող հա-
յուսանքների մէջ գտան, դրամա-
տիկ դրութիւնը չը թողարկեց նրան
իւր ուղածին պէս վարձատրել, ուստի
և նուէրների քանակութիւնը հասաւ
75—80 բաւան:

Գրանք հետեցին Տ. և Պ. Սաղա-
թէլեան թափառական դերասանները:
Գրանք խաղի մասին բաւ անգամ
չեմ արատաստում, որովհետեւ «մեռե-
լից» յետոյ կամ լաւ—կամ ոչինչ—
սակայն կասկածանք, որ զղարկները
տանկելով այդ չորս անգամից բաղադ-
րած ընտանիքի նեղ դրութիւնը, եր-
կու ներկայացման ընթացքում տուին
մօտ 220 բաւան, որից զուտ արդէնք
մնացած պիտի լինէր 120—140 բա-
ւան հարկէ այս բաւականին ստուար
գումար է Սաղաթէլեանների համար
երկու ամսուայ ընթացքում մինչդեռ
Պետրիկոսկոյն ներկայացման վերջը
8 բաւան էր մնացել: Սակայն, ու միջի
այլոց, խորհուրդ կը տայինք մեր բո-
լոր թափառակ, դերասաններին, որ
աղնութեան սահմանից չանցնէին...

Այս բոլորի վերայ աւելացրէք և
այն ցուած աշտոններին ու չըբարեւ-
րին որոնք ամենայն տարի ապրիլի
թիւն թափում են Ղալար սկսեալ Հայ-
աստանի խուլ անկիւններից և Հին-Նա-
խիջեանի ու Ղարաբաղի խորքերից
մինչև Ղաղախի նահանգը: Սրանց
գործն է այնուհետեւ ժողովրդական
ներաւ քաղցու և վաճառել տեղական
աղանիքին և այսպիսով իրենց տա-
րուայ դրամակ: պաշարը հայթհայթե-
լով վերադառնում են հայրենիք: Գը-
րանից մէկին գիտէի ես, երկու աշօք
կայր-գեանիցի, որը ամենայն տարի
գալիս էր և 100-ներով գումարներ էր
տանում: ևս այդ միջոցաւ ապահովաց-
նում իւր ընտանիքը ամբողջ ձմարը
ստանալանիցից: Աշտոններից շատերը
մինչև անգամ մեզ մօտ ձմեռում են
և շատ անգամ այնքան բաղմանում
են, որ եթէ մի տուն օր դուրս գաք
փողոց, աշտոններից շատ ոչինչ չէք
տեսնել և ասում են այնքան շատ, որ
շատ անգամ կենդանի նամակի տեղ
են ծառայում իմ և հեռուոր ընկեր-
ներին մէջ: Դարձեալ փառք և պա-
տիւ հասարակութեանը, որ «Իւր միջի
կարում է» և վարձատրում իւր հիւրե-
րին: Բայց պէտք է ասել որ այդ ա-
ռատաձեռնութեամբ զղարկին իւր
համար մի տեսակ հարստահարիչներ
է պատրաստում—որովհետեւ ամեն մի
ձեռք սաղ վերցնող ժողովրդական ա-
շտոն է կարծում իրեն և լսելով Ղալ-

լարի հոսուն ոսկու վտակները վերա-
բերեալ առատապէս զրոյցներ, զէպի
մեղ է աճապարում: առանց մի օրե-
կից ներքին արժանաւորութեան—լու-
հաւաքս անելու համար: Սակայն այս-
պիսի երեւոյթանք կարմրապաւ ան-
հատներին խորհուրդ կը տայինք թող-
նել անհպատակ թափառելը հայրենի-
քից հեռու: այլ պարապել զարկ տալ
հայրենի արդէնաբերական ճիւղերին,
սիրել իւր հողը և կապուել նրա հետ և
որը միշտ պատրաստ է բաղմամբա-
տակ արդէնաբերելին: մէկին տա-
նով վարձատրել: Ափսոս որ մեղա-
նում ամեն բան նիստա է: «նիստա
ազգասիրութիւն» տեսել էինք, բայց
տարաբաղադրաբար նիստա աշտոնների
էլ ենք պատահում:

Վերջապէս յօդուածս չեմ կարող
ասել որ զղարկին բացի բարեգոր-
նապարկում չուայնելով իւր ոսկու
փաթեթները, ունի և մի մեծ ցաւ իւր
զլիւն—իւր աղքատները, իրեն չըթ-
շապատողները: երկու դրութիւնը
վերջին երկու տարիներում, երբ ան-
ցիղը ծանրացաւ քաղաքի աղքատա-
կութեան վերայ, շատ բանուոր «ձեռ-
քեր թողին իրենց պապական կա-
րապետները—այդգործութիւնը և ըն-
կան խոր աղքատութեան գերիլը: Երբ
մի ժամանակ Ղալարի ձեռնադրել փա-
լոյ սասող այսօր ձեռք է կարկա-
ռում վաղեան շաւղոյ (այդի բալէն)
ոտանիք է լիզում: Բնչ անի մի քանի
կոպէկ ունեցողը: Եր ջուրն ընկել—
այսպիսի վարկեաններում ծնում է նը-
րա մէջ մի բարոյական պարտականու-
թիւն—օգնել թշուառին... այնպէս որ
մեղանում չունեցողը պտուկածէ ունե-
ւորի վերայ: ամեն մի ունեցող մէկի,
երկու, չըբար ընտանիք է խնամում:
ստաճիւ հաստատուն փաստ կարող է
ծառայել և այն, որ այս տարի ծնը-
րեան ճրագաւործին քաղաքի չըբար-
նիքին բաժանուեցաւ 250 բաւան, ո-
րից 100 բաւան ծնընդներին էր ի-
յառաջ իւր հանգուցեալ ամուս-
նից և մի 100 բաւան էլ նուիրել էր
Գ. Մ. Մամաջանեան ի յիշատակ իւր
հանգ. հօր, գիւն չհաշուելով այն որ,
այդ պարտները նոյն գիւնուայ (ա-
ւետիւ) չըջողներին վարձատրել են
հարկներով: Այսպիսի նուերատու-
թիւններ տարին տասներկու ամիս
պաւան չէ Ղալարից, անցնալ տարի
ծնընդեան ճրագաւործին յօդուած չըբա-
ւոր աշակերտների «աւետիւ» չըջող
երկու պարտներ ժողովներին 95 բաւան:
Այս տարի մեր ճիւղաւորաց դերասան
Ղալարում թատրոնի յիշատակը վառ
պահող Գ. Մ. Մամաջանեան անդամա-
հատելու համար դէպի Վաղիկաւաղ
է ապա Մոսկով: ճանապարհածախք
ժողովուեցաւ մօտ 90 բաւան: Այլոց
ստորաբար չանկերն զոհ գնացած մի
կալանաւորին նպաստ տրուեցաւ 30
բաւան: և դրանց նման հազարաւոր բաներ,
մինչև անգամ հանրահաշակ Զործ-զը
Պարլին էլ մասնակից է առատաձեռ-
նութեանց: չեմ յիշում այն բարեգոր-
ծական նպատակով տրուած ներկա-
յացուցները, որոնցից հաստատապէս
օգտուել է ինչպէս կարօտեալ ուսանող
զը, նոյնպէս և աղքատ զատկարգը:
Այս բոլորից յետոյ չեմ կարող իմ
բաւան համակրանքը և շնորհակալու-
թիւնը չայտնել քաղաքի հայ հասո-
րակութեանը և չըբացականչել—յիշուել
բարեգործ Ղալար: Գուցէ լինեն ասոց-
ներ—բնչ զարմանք, մինչդեռ զղար-
ցին հարուստ է, ոսկու հետ խաղում
է—սակայն մենք կասենք, զարմանա-
լին այն է, որ ժողովուրդը օրէցօր
զրկւում է իւր ապրուստի միջոցնե-
րից, տարեց տարի տուժում է, ան-
հպատակ պատերազմում է ընտելեան
և մարդկային արհաւիրքների դէմ:

Երկու տարուայ ընթացքում մօտ
300,000 բաւան անցել է զուրկ եկել քա-

ղաքից առանց կոպէկ մի մոնեւր,
աշխատելու և աշխատ զոհաբերու-
թիւններ է անում—ընթերցող այդ ոչ
այլ ինչ է, եթէ ոչ նախնի հարստու-
թեան ոսկու փոխները միակաւումած
բարեգործութեան հետ և որոնց զըջ-
լարցին վերջնականապէս թափ է տա-
լիս իրենից:

ՄԱՅԻՍ 18 փետրվարի Մայիկո-
պոսին կան մօտաւորապէս 75 տուն
հայեր, որոնք պարապում են զլիսա-
ւորապէս վաճառականութեամբ: Գոր-
ծերն շատ աջողակ են ընթանում: Ու-
նին երկու մեծ ծխախոտի գործարան,
որոնցից մէկը պատկանում է պ. թ.
Նաղաբեանցին ու Լսի. և Մուրա-
չայեանցին, իսկ երկրորդը պատկա-
նում է պ. Թեղեանցին և Բնչ. նմա-
նապէս կան հայեր, որոնք ունին օդի
գործարաններ, մի խօսքով տեղին հա-
յերը բնում են Մայիկոպի մէջ վա-
ճառականութեան առաջին կարգի,
բայց զարմանալիս այն է, որ այնպէս
աշտոնութեան մէջ ապրող ժողովուրդը
չունի եկեղեցի չունի աղօթելու տեղ:
կարող ենք համարակ առել որ կան
այստեղ երիտասարդներ և մանուկներ
որոնք տեսած չեն ամենին պատա-
րազի ծխախոտարարութիւնը և կարօտ
մնացած են ժամերգութիւնից: Հայե-
րը դիմում են այլոց եկեղեցի և մա-
նուկները նրանց աւագաններում են
միջորդում: նմանապէս նոյնպէս օտար
եկեղեցի են տանում և օտար ըբահա-
նան է նրան թաղում: Այսպէս բնած
զիրքով մենք մեծ մաս կը տանք մեր
ապագայ սերունդին: միթէ Մայիկոպի հա-
յերը չեն կարող ունենալ եթէ ոչ ե-
կեղեցի գտնէ աղօթատուն, որ նրանք
միշտ ստիպուած չը լինեն դիմում աշ-
տոն եկեղեցի: ունենան նաև մի ըբահա-
նայ, որ նրանց հոգևոր ցաւերն հոգայ,
բայց ոչ այնպիսի քանոնադր. ինչպէս
Տէր-Գասպար Խալաֆեանն է, որը չըթ-
շում է Մայիկոպի չըջակալում հայե-
րի հոգևոր կարիքները լցուցանելու—
որովհետեւ զա իւր գործերով ժողովը-
րի տեղ տեղեցնել է զէպի իւր մայ-
րենի եկեղեցին: Ահա զոր գործերից
մէկը, սոյն թուականի յոշմարին ծը-
նըդեան օրը Տէր-Գասպարը Արմաւի-
րից գալիս է Մայիկոպ տեսնել օրհնե-
լու: Այդ օրը երկու միջոտութիւն է
լինում մէկը հարուստի, միւսը աղքա-
տի: Քանանա հարուստի երեսնամը-
կերտում է, իսկ աղքատին մերժելով
ասում է՝ «բո կեղտոտ տունը չեմ կա-
րող զալ: քան ընդ այստեղ միջոտնի
խեղճ աղքատը այդ խօսքերը լսելով
յետ է դառնում և իւր պատրաստու-
թիւնը գտնէ քանոնադր. Նա մտաղը-
րում է մտում Հրաւիրում ենք Աստ-
ուանի վիճակաւոր առաջնորդի
ուշադրութիւնը այս տխուր հա-
գամանքի վերայ, որը կրկնուելով մեծ
վնասներ կը տայ: Այսպիսի տը-
խուր երեւոյթների առաջն առնելու
համար շատ ցանկալի է, որ Մայիկո-
պի հայերը ձեռք ձեռքի տալով հիմ-
նեն մի աղօթատուն կամ եկեղեցի:
10 կամ 12 հաղար բաւան նրանց
համար մեծ բան չէ, որը նուիրաբերե-
լով կարող են ունենալ եկեղեցի: Զա-
յց է Աստուած որ մեր այս խօսքերը
արձագանք գտնեն Մայիկոպի հայ հա-
սարակութեան մէջ, որ իրագործելով
նրանք աղաւթ կը լինեն զանապա-
նաւոր հարուստներից:

Ստ. Առաքել:

Типографія М. Д. Ротиніанцъ и К^о Гол. пр., д. № 41